

Magyar Művelődési Társaság
Könyvtárak Könyvtára
Előfizetői szám: _____
Könyvt. szám: _____
XIII ÉVFOLYAM.

I. SZÁM.

1917. I. 15.

Dr. LENDL ADOLF
és Dr. MÁRKUS JENŐ
közreműködésével szerkeszti RAITSITS EMIL.

Kiadja: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE.
Előfizetési ára egy évre 8 K, félévre 4 K. •••••••••• Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.
Egyes szám a „Mi Ujság az Állatkertben” című melléklettel együtt 40 fillér.

ÉLJEN A KIRÁLY!

A nyugalomra tért természet csendjében örömmámor vonult végig az évezredes viharoktól edzett, drága magyar-haza földjén. A Kárpátok védőbástyáin a fenyőóriások megremegtek a bömbölő ágyúk ünneplő hangjától és a hős magyarok serege túlharogta a halált osztó pokoli zajt egy lélekkel, egy szívvel kiáltva: „Éljen a magyar király!”

Megdobbant a magyar szív ott lenn a rónán és fenn fenn messze a bérceig, úgy a nagy pusztán, mint az erdő kies berkeiben, mikor szent István koronája felséges urunk és királyunk IV. Károly fejére jutott.

A természet maga is meghódolt e szent haza új uralkodója előtt, tavaszi lanyha szellővel símogatta végig a milliónyi hősi vért szülte magyar anyaföldet s ez ünnepi pillanatban leszárította a véres küzdelmekről szenvedő arcokról a könnyeket. A borongós téli fellegek

szétoszlottak Ős Budavár felett és előcsillámlott a szent korona fényétől visszatükröző lazurkék égboltozat.

A tél közepén a tavasz ébredésének ünnepét ültük ifjú magyar királyunk koronázásával. Éljen a magyar király és oldala mellett a tündéri megjelenésű királyné és a szeretetnek legszebb ékessége, a bájos gyermekarcú kisdéd trónörökös.

Magyar hitét adta a király e szent napon, felséges hitvese a szeretet jelképe s a remény a kisdéd trónörökös.

E három felséges érzelem minden magyar szívében gyökeret vert a koronázás ünnepén és ezért oly lelkes, ezért oly egy szívvel, érzelemmel hangzott el a nagy idők könnyáztatta napjai között a magyar léleknek legszentebb, legőszintébb szózata: *Éljen a magyar király!*

Nagy erdő kis királya.

Írta: Garády Viktor.

A végtelen nagy, hideg köd-tengerben szinte ijesztő az erdő. A leszálló, szürke pára csüggesztő, borús egyformasággal eltakar, beburkol mindent. Az egetverő, terebélyes faóriások egyszer csak eltűnnek. Csupán izmos derekuk alsó fele látszik belőlük. Ezek meg úgy festenek, mint valami hatalmas irítás feketéllő fatőkéi.

Oly szomorú, oly nyomasztó kietlenség borul a láthatatlan, néma rengetegre, hogy szinte kétségbeesjt. És menekülni szeretnél előle. Kivált, ha közeleg az est, s a sötétlő hegyoldal fekete fatörzsei úgy tűnnek föl a gomolygó, foszladozó ködben, mintha emberi alakot öltenének és feléd rohannának, mint akárcsak a veszedelmes utonállók.

Hátha még odafönn a hegytetőn egyszer csak fergeteggé lesz a téli alkony dermesztő lehellete. S amikor aztán hirtelen neki iramodik, eszeveszetten csörtetve a fák között, tépve, tördelve az ágakat, szinte megdöbbsz. Oly rettentően ordít-bömböl a rengeteg.

De mikor aztán a vihar elül és a morajló fenyves lecsendesül, a köd lassankint elenyészik. És ekkor elébed tűnik az erdő a maga fenséges mivoltában. A hóborította fenyőfák százezrei, amint sűrűn egymás mellé sorakozva, ellepik a meredek hegyhát roppant területét, úgy tűnnek föl az esti homályban, mint valami fantasztikus, tengernyi hadsereg fehér kacagányos, óriási katonái. Hogy pedig ez a hatalmas kép még fantasztikusabb színben tűnjék elébed, a hegytető felett, a sötét égen úszó habos felhők közül előragyog a hold sápadt fényű képe és telebűvöli az erdőt kísérteties árnyékalakokkal. Ezek pedig, mint valami elátkozott lelkek, hangtalanul suhannak,

szállnak, lebegnek ide-oda a morajló faóriások között, aszerint, amint a hold eltűnik, majd pedig ismét megjelen a magas égbolton.

De mennyi báj, mennyi derű és vidámság száll aztán a lelkedre, ha reggelre kelve, elébed tárul a nagy havas erdő, ezernyi ezer fájával. Midőn a végtelen nagy fehérség fölött a tiszta ég nefelejcskéje ragyog, s a zuzmarás fák úgy festenek a téli nap-sugárban, mintha tündöklő gyémántfüzéreket aggattak volna rájuk.

Szép, nagyon szép a zuzmarás, fehér erdő a téli nap fényében! De mennyivel szebb volna, ha tavaszi élet dalolna, tavaszi élet illatozna benne! Visszafojtott lélekzettel hallgatom, nem szólal-e meg valahol a fehér lombok között a rigó, nem zúg-e fejem fölött a fényes szárnyú bogár? Keresem a mókust. Talán amott sűrög-forog az ágon? És hol a kristálytisza forrás, a szomszaj madárnak éltető galyak, a száraz haraszt alatt? Dehogy. Minden eltűnt, minden elenyészett. Édes emlék csupán minden!

És amint így tünődöm, amint így bánkódom a kietlen nagy némaságban, a dermedés e fehér világában, egyszer csak valami nagy madár tűnik elébem. Egy hatalmas bükkfa sárga zuzmós derekán szökdel ide-oda gyors iramodással. Harkály. A tolla fekete, s ha rátűz a nap, fénylik, tündöklök, mint a suhogó, finom selyem. A fejebűbja szép, rikító piros. Azt hinné az ember kibuggyanó, meleg vére borította el. Szívrepesve nézem. Közben meg-megáll s hangosan kopogtat, amint hosszú, erős csőrét verdesi a fához. Kop! Kop! Mintha kalapáccsal ütnének a szög fejére. Kop! Kop! Bizonyosan a kis nyomorgókat hívogatja, akiknek nincs betevő falatjuk, mert a hó mindent eltakart, mindent beborított. Koplalnak és dideregnek a szegények!

— Gyertek, gyertek! Gyertek velem a faluba. A kamrák, a csűrök, a szérüskertek körül majd csak akad egy-egy elejtett mag. Gyertek, gyertek! Mostoha lett hozzátok az erdő.

A farkasveremben.

„A TERMÉSZET“ eredeti tárcája.

Írta: Zöldi Márton.

Az ólmos színű téli égbolt már virradást mutatott, mikor a jegyző, felesége és Katica, a jegyzőék leánya, hazafelé szánkáztak a szomszéd városból, hol lakodalomban voltak. Mind a hárman farkasbunda volt, a kocsis pedig az ősi báránybőr-bundában fitymállotta a hideget.

Apró hópelyhek szállingóztak a levegőben s az országút körül elterülő pusztaság csendjét egy hang sem zavarta. Nincs is ilyenkor más madár a pusztán, mint a varjú, ez a rekedt hangú szárnyas, mely hihetetlenül türi a hideget.

Fázik-e, vagy nem? Bajos volna eldönteni. De az bizonyos, hogy állja a telet rendületlenül. Nem keres melegebb éghajlatot. Pedig szárnya, tüdeje győzné a repülést.

Mikor a szán az országútról lehajolt és egy berek mellett siklott el, Katica, a jegyző leánya, hirtelen azt kérdezte:

— Nem hallják? Muzsikaszó!

A jegyző és a felesége, miután tenyerükből kagylót formáltak és a fülökhöz tették, szintén hallottak valami zenei neszelést, mintha valaki egy mély hangú vonós hangszeren játszana... De kinek jutna eszébe a pusztá némaságát egy téli hajnalon muzsikaszóval zavarni?

Megállították a szánt és a muzsika egyre jobban hangzott. A kocsis kapott először észbe:

— Tudom már honnan jön a muzsikaszó?

— Honnan? — kérdezték mindhárman egyszerre.

— A farkasveremből — válaszolt a kocsis.

— Hát van itt farkasverem? — kérdezte Katica.

— Van ám, a korcsaiak csináltak egyet, mert az az ő határuk. Nagyon sok farkas garázdálkodik ezen a vidéken... Akartam is mondani, hogy hozzunk puskát.

A farkasverem a farkasfogásnak legősibb formája. Ásnaq egy körülbelül két méter mélységű vermet s a tetejére véknyan nádat tesznek, hogy befedje. A farkas, mely az éhség következtében letesz minden elővigyázatáról, nagyon gyakran kerül a farkasverembe, honnan aztán élve ki nem jön.

(Afrikában a legnagyobb ragadozókat is veremben fogják. És pedig nemcsak a vad szerezcentörzsek, hanem a gyarmatosok is.)

— Úgy látszik, mondotta a jegyző, leugorva a szánról, hogy valami cigány muzsikus esett a farkasverembe és most muzsikaszóval ad jelt. Menjünk, segítsük ki azt a szegény embert.

Siettek arra felé, ahonnan a hangok hallatszottak. A jegyző helyesen következtetett. Csakugyan az történt, hogy az öreg Zsiga cigány, a kis bőgős, hamarabb akarván hazajutni a lakodalomból, toronyirányt ment és beleesett a farkasverembe.

Mikor a jegyző a kocsissal futólépésben a verem széléhez ért, a jegyző megkérdezte:

És ekkor csakhamar összeverődik egy-egy árva cinke, csíz, sármány és tengelic. Követik a harkályt, aki, ha nem is akad mag, majd juttat nekik férget, bábót, pondrót, amiket a csőrével szedeget elő a fa kérge alól. De ime, a királyka is előtermett. A csöpp madár is hozzájuk szegődik. Mire a kis társaság egyszer csak útrakerekedik. És elhagyják az erdőt, amely ilyenkor télen, annyi veszedelmet rejteget a részükre.

A királyka. Neki ugyan befellegzett ilyenkor. A fenyves az ő édes otthona, s annyira összenőtt vele, hogy nélküle meg se tudna lenni. De hát télen oly nehéz az élet benne, hogy bizony a királyka kénytelen búcsút mondani neki, mielőst az első deres éjszaka fehér szárnyát kiterjeszti. És mire az őszi szél zordon téli fellegeket hajszol az égre, a királyka már kerekelt oldott. Elvándorolt a faluba, ahol ellátogat az udvarra, benéz a kertbe és ha véletlenül útjába esik egy fenyő, bizonyosan arra száll s rajta üti fel tanyáját.

Ilyenkor akárhányszor szemembe ötlük a csöpp madár. Előbb nagy óvatosan húzza meg magát a tülevelek között. Hol jobbra, hol balra néz. Folyton szimatol, ide-oda forgatja a fejét, néz, fülel, nincs-e valami veszedelem a közelben. És amikor már meggyőződött róla, hogy biztos helyen van és nem leselkedik rá valami ellenség, csakhamar neki bátorodik s vígan szökdel ágról-ágra. Bezzeg ilyenkor nem ismer nagyobb urat nálánál. Csak ekkor látjuk, hogy milyen fürge, milyen eleven kis jószág.

Pillanatig sem nyugszik. Folyton izeg-mozog. Ide-oda röpköd, szökdel, ugrál. Hol eltűnik, hol ismét előbukkan. Majd lecsap a földre, de a következő percben már felroppen a fa tetejére. Ott meg egyet forog, mintha valami furcsa táncot járna. Aztán hirtelen megállapodik, egyre a farkát billegetve, nagyokat hajlongva, bókolva. Örökké csak fürkészk, motoszkál, végig kutat, keresgél minden zugot a tülevelek között.

Szitt-szitt! Szitt-szitt! Folyton így szól: Szitt-szitt!

— Ki muzsikál itt, hé?

— Én vagyok, a Zsiga, a kis bőgős... Jaj, húzzanak ki, ha Istent ismernek! Nem bírom ki tovább.

— Itt a kötél, — kiáltotta a kocsis, egy kötelet ledobva — fogódkodjon jól bele, majd felhúzzuk.

— Megfogtam már! — hallatszott a Zsiga hangja, ki a jövő percben már fent volt kisbőgővel a nyakában.

— Jaj! — kiáltotta, csak hogy megmenekültem attól az átkozott fenevadtól.

— Micsoda fenevadtól? — kérdezték.

— Hát a farkastól.

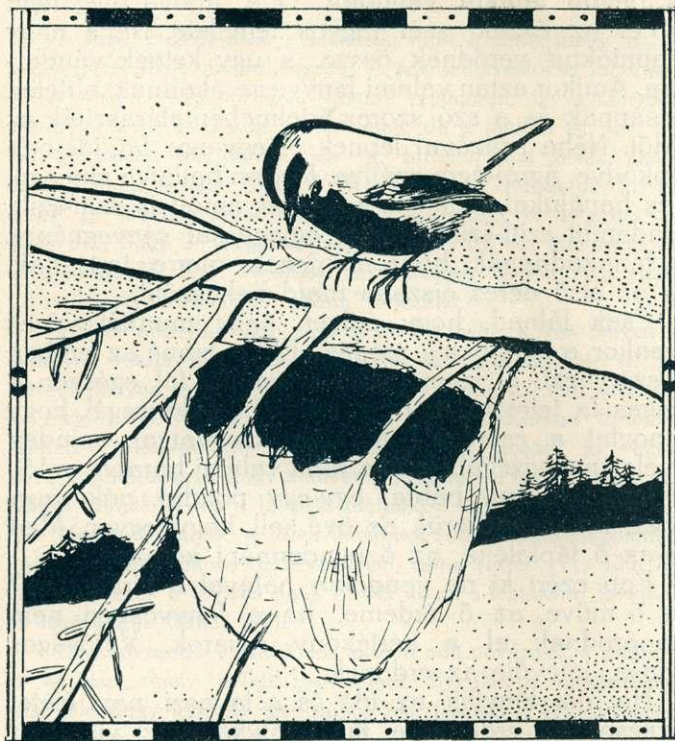
— Micsoda farkastól?

— Amelyik bent van a veremben. Annak muzsikáltam olyan keservesen, hogy ne bántson. Elhúztam neki a legszebb nótákat, azután csárdást, valcert, bosztont, amit csak tudtam. Még betyárnótákat is Bogár Imréről... Jaj-jaj!

— És mért muzsikált neki? — kérdezte Katica, kinek nagyon megesett a szíve a didergő kisbőgősön.

— Azért muzsikáltam, — válaszolta a veremből kihúzott cigány muzsikos — mert egy leányom azt olvasta egy ócska kalendáriumban, hogy egy muzsikos, épen úgy mint én, a farkasverembe esett, ott ijedtében, keservében muzsikálni kezdett és a farkas nem bántotta, elnyúlt, meglapult, mint valami részeg korhely.

— És a maga farkasa is meglapult?

A királyka.

Szitt-szitt! Mintha valakit hívogatna, szólítgatna. És csak ekkor veszed észre. Máskülönben alig akadnál rá, mert a tollának csaknem szakasztott olyan a színe, mint a falevél. Csupán a fején tündöklük egy ékes narancssárga sáv, mint akárcsak egy királyi korona. Milyen pompásan fest az ő koronás kis feje a havas, fehér ágak között! Olyan, mint valami szép, eleven virág a hóban.

De a hó az ő ellensége. Menekül előle, mint valami nagy veszedelem elől. S nehogy valami kellemtelen meglepetés érje, már október elején elhagyja zorddá vált nyári otthonát, az örökzöld, illatos erdőt

— Meg az. Tessék csak lenézni, ott lapul a sarokban. Pedig hogy vicsoritotta rám a fogát, mikor a kisbőgővel a nyakamban ráestem.

Valamennyien benéztek a verembe és a derengő téli hajnal ingadozó világosságánál csakugyan láttak egy összekuporodott állatot.

A jegyző felültette a szánra a hidegtől elgémberedett cigányt és hazavitte a faluszéli putriba.

A kocsis fia, a tizenöt éves Pista, meghallotta az apjától, mikor az anyjának beszélte, hogy milyen különös módon menekült meg a kisbőgős a vérengző farkastól a veremben. Azt is hallotta, hogy a farkas most is ott van a veremben s majd csak később fogják agyonpuffantani.

Pista sohase látott még eleven farkast. Elhatározta, hogy megnézi a verembe esett, mielőtt golyót röpítenek bele. Felöltözött és kiment a berekbe... Mikor közel volt már a farkasveremhez, élénk ugatás nesze ütötte meg a fülét.

Az ugatás, azt Pista tisztán kivette, a farkasveremből jött. Pista odaszaladt és első pillanatra megismerte a farkasban özvegy Nyékiné Kormos nevű kutyáját.

Ki is húzta egy nagy faág segítségével és haza kísérte Nyékinéhez, ki egy kosár mogorót adott Pistának, amiért a kutyáját hazahozta.

Úgy tíz óra tájban egész karaván indult a farkasverem felé. Elöl két puskás ember lépkepett azzal a szigorú eltökéléssel, hogy lelövik a verembe esett veszedelmes vadállatot.

és délibb tájakra vándorol. Oda, ahova még nem jut el az északi szél fagyos lehellete. Néha nagy csapatokba verődnek össze, s úgy kelnek vándorútra. Amikor aztán valami fenyvesre akadnak, hirtelen lecsapnak és a szó szoros értelmében elárasztják az erdőt. Néha százával lepnek el egy-egy fát, ide-oda röpködve, ágról-ágra szállva, folyton hallatva cincogó, éles hangjukat. Emitt is szitt-szitt, amott is szitt-szitt, mindenütt szitt-szitt. Mintha egymással csevegnének és tanakodnának, hová menjenek, merre tartsanak, ha az első deres éjszaka majd beköszönt.

Csak látnád, hogy milyen nagy munkát végez ilyenkor a csöpp kis madár! El se hinné az ember. Nosza neki a legmagasabb ágnek, föl egészen a magas fa tetejére! S hogy kutat, hogy keressé, hogy kopogtat a csőrével! Minden kis galyat, minden levelet megvizsgál, talál-e rajta valami harapni valót. A lepke tojása, bábja, egy-egy pondró, pók vagy lárva, ha elébe kerül, az övé kell, hogy legyen. Mert ez az ő tápláléka, az ő mindennapi kenyeré.

Épp ezért ki ne gondolna hálával a királykára? Az ő műve, az ő érdeme, ha a fenyvesben nem szaporodnak el a kártékony rovarok. Valóságos áldása, jótévedése az erdőnek.

Ha újra kinyílik az idő és a tavaszi nap életet varázsol az erdőbe, a kis királyka ismét visszatér az ő régi, szép otthonába. Alig hogy megérkezett, azonnal hozzálát a fészke építéséhez. Milyen szorgalmas, fáradhatatlan és kitartó ekkor is! Véghetetlen türelemmel szedegeti össze az építkezéshez való anyagot. Mohát, zuzmót, tollat, szőr- és fűszálakat, száraz levelet, gyapothulladékot. És micsoda nagy mester az építésben. A fészke valóságos remekmű. Szép gömbölyű. A felső részén van az ajtaja. Csöpp, kerek lyuk. Eppen csak akkora, hogy a kicsinyke madár kényelmesen besurranhat rajta. A ház külső falát zöld mohából, zuzmából építi, amit jó erősen a csőrével, lábával rakosgat egymásra. A belső falát pedig tollból, szőrből, gyapotból szövögeti. Rendesen a fenyőfák végébe, két vagy három ág közé akasztja

---

Képzelted, hogy mekkora volt meglepetésük, mikor a vermet üresnek találták . . . Mint valami fészket, amelyből a madár kirepült . . .

Hová lett a farkas a veremből? Ezt kérdezték az emberek egymástól. Pista, ki megint visszajött, megadta rá a választ:

— Hazavittem Nyékinéhez — mondotta az egyik puskás embernek.

— A farkast?

— A kutyát.

— Hát kutya volt?

— No hát a Nyékiné kutyája, a Kormos névre hallgat, ahun szalad e . . . Visszajött utánam.

— — — — —
Az eseten sokat mulattak a faluban. Az öreg tanító, ki jeles természettudós hírében állott, megmagyarázta, hogy könnyű a kutyát összetéveszteni a farkassal, minthogy egyfajta a kettő. A házi kutyának az őse kétségtelenül farkas volt. Ebben minden tudós megegyezik.

De Katica külön kérdéssel fordult a tanítóhoz:

— Hátha igazi farkas lett volna a veremben, akkor bántotta volna a kisbögöst, aki muzsikált neki?

A természettudós tanító óvatosan válaszolt erre a kérdésre:

— Erre nem tudok határozott választ adni. De az bizonyos, hogy veszedelmes lenne kísérletet tenni . . . Én nem merném sepkinek sem ajánlani.

a fészket, amit természetesen alig vesz az ember észre, mert külső fala épp oly zöld, mint a fenyőfa tűlevele.

Ha kész a fészek, a királyka oda áll melléje és rázendít énekére. Ez az ő szerelmi vallomása, amely csakhamar megtermi a gyümölcsét, hat vagy tíz parányi tojást. Valamivel nagyobb egy-egy a borsónál. Néha tizenkettőt is találni a fészekben. Tizenkettő egy rakáson! De ez még hagyján. Hát ha aztán kikelnek a kis csemeték. Tizenkettő egy rakáson. Szegény királyka! Ekkor ugyancsak hozzá kell látnia a munkához. Sok bogarat, sok szúnyogot kell összefogdosnia. A sok tátott kis száj, sokat akar ám enni.

A magyar teve

a teve történetének keretében.

(A Magyar Brehm kiegészítésével.)

Írta: Szalai Béla dr. — Nagyszeben 1916.

E tanulmány megírására elsősorban az a körülmény indított, hogy sem a Német-, sem a Magyar-Brehm egyetlen szóval sem emlékezik meg arról, hogy őseink tevékkel vonultak be Pannónia síkjaira és hogy a teve a IX—XIII. századig állandó lakosa, háziállata volt e hazának! A külföldön ez érdekes tényről mit sem tudnak. Egy tekintélyes német speciálista, E. Hahn, pl. azt írja a kérdéssel (1896. 229): „Hunnen und Ungaren scheinen keine Kamele gehabt zu haben.“ Nem az ő hibája, hanem a mienk, hogy e tekintetben annyira tájékozatlan a zoologia, mert nekünk lett volna elsősorban feladatunk hazai állatvilágunk régi történetének felderítése. Hogy mennyit mulasztottunk e téren és hogy minden irányban mily nagy kárát látjuk a hazai „állattörténelem“ elhanyagolásának, erről sokat lehetne beszélni; elég legyen itt azonban a Magyar Brehmnek a bivaly történetére vonatkozó sajnálatra méltó tévedéseire (I: Zoolog. Lapok 1913. 200) és egy praktikus, igazán boszantó esetre hivatkozni: Nagy művésznünk Feszty Árpád megrajzolta a Magyarok bejövetelét igazán szépen, lélekemelően. Megbámuljuk a fényes, fehér, szilaj paripák robogó tömegét, a hosszúszarvú gulyát . . . És mégis — mennyivel nagyobb hatást ért volna el a művész, ha a hófehér gulyát számos keleti fekete bivallyal és a hullámoshátú, magas, aranybarna vagy kávészínű tevékkel tarkította volna . . . Mennyire festőibb, keletibb s mennyivel igazabb képet nyertünk volna Európa történetének e felette nevezetes mozzanatáról! Tehát persze, magyar állattörténelem nincs még . . . — „az nem is zoologia“ — mondja megvetéssel a zoologus.

Bizony sok a pótolni való. Foglalkozunk most a tevével.

I. A teve leírása, életmódja.

Bizonyára minden olvasónk látta már a budapesti Állatkert szép egy- és kétpúpú tevéit. Leírásuktól tehát fel fognak menteni. E két főfajt ismerte már Aristoteles (Hist. Nat. II., 2, 5.) A keleti népek mindkettőnek hasznos tulajdonságait nem győzik eléggé dicsérni; az európai utazók véleménye azonban nagyon eltérő. Brehm pl. szeszélyes, makacs, az európai ember türelmét nagyon próbára tevő természetűnek festi púpusunkat; Wilhelm nevetéses módon a legcsunyább teremtések közé sorozza: „Mann kann unmöglich hässlichere Geschöpfe sehen, als diese“ — 1808. II. 95; H. Moser azon panaszkodik, hogy az ázsiai kétpúpú teve idegessé tette őt örökös ordítóásával (Brehm 153). Az idegesség azonban más okra is vezethető vissza. Sarudnyi orosz író szerint (p. 51.) Persiában az a szokás, hogy egy koszorút aggatnak az állat nyakába mindenféle nagyságú élehangú csengettyűkből;

ehhez az óriási zenebonához nehéz hozzászokni. Ismét mások az állat bosszúálló természetét (úgy mint az elefántét is) hangoztatják. Mindezzel szemben Marno E. biztosít, hogy: „Die Kamele sind unstreitig die allerliebsten Geschöpfe des Erdballes (Z. G. 1868. 84). Nem sokkal marad hátra a dicséretben C. Ritter sem. (Erdkunde XIII.)

Az igazságot főleg Hommel állapította meg a szegény meg-rágalmazott teve javára (1879. 210, 211, 220) oly utazók nyilatkozatai alapján, mint Palgrave, Klunzinger, Lennep és Hartmann R., kik sokkal tovább éltek tevék közt — (no és velük szoros barátságban) — semmint Brehm és akik Brehmmel éles ellentétben mind hangsúlyozzák, hogy vannak ugyan rossz tevék is, de ezeket elsősorban ép a tapasztalatlan, türelmetlen európai utazók nevelték olyanokká, kik néha igen durván és célszerűtlen módon bántak a szegény állattal. Ha aztán ilyenek után a szegény pára, melynek sokszor feltört hátát mázsányi teher nyomja, mit étlen-szomjan kell a tikkasztó hőségben hurcolnia, miközben átfúrt orrát egy karikán csüngő kötéllel ráncigálják (Hommel 203), ha mondom, a civilizáció e szegény rabszolgájának néha kifogy a türelme, ezen csakugyan nem lehet csodálkozni.

Mi megszoktuk púposunkat „tevebarnának“ látni, a sötétbarnát „teveszínnek“ hívja már Sipontinus (Gesner 1620, 152: 14), vannak azonban vidékek, hol *fehér*¹, *sárga* vagy fekete példányokat tartanak. Másol a veresszín az uralkodó valamint e színek minden árnyalata. (Hahn 222.) Legkülönösebbek a tarkák, így a fehér-feketék, fehér-versek. Ilyeneket Clapperton látott Sudanban (Journal, 1829. 266). A régi arab költők sokszor megénekeltek a tevét. Ezen ősi forrásokból Hommel következő színeit idézi: Borszín, melyet igen értékesnek mondanak (p. 154, 176); fehér (156, 183); cserszín (161); feketebarna (169), fekete 177 (ezeket néhol igen becsülik, máshol nem, p. 213), füstszín p. 172; világos-fehéres, hamvas 175, sárga sötét árnyékolással (194); van „nagyon veres“, „élénk veres“, Purgstall VI. 22, VII. 48/49. stb. Ezek után kevésbé fogunk mosolyogni az angol „Ebstorfi Térkép“ (XIII. század) egy rajzán, mely egypúpú barátunkat téglaveres-kosztümben mutatja be.² Az egészen fehér színűek szépségét nagyon dicsérik. Pallas (1801. I. 326/7) írja, hogy a Kalmükköknél a fehérek hordozzák a szent könyveket és bálványokat (Ritter 690). Timkovszki orosz utazó egyszer a mongolok közt (I. 58) egy óriás nagysága által még inkább feltűnő hófehér példányt látott, mi nagy ritkaság. Ermann megnézte ezek szemét (I. 96), melyek azonban nem voltak versek, így tehát nem tartoznak az albinókhöz, (Ritter 681), hanem csak olyan színváltozatot képeznek, mint az ázsiai fehér bivalyok (L. cikkemet a Zoolog. Beobachter-ben 1914. 190). A kínai császár tevémenésében is voltak fehér tevék (Timkovszki). R. 677. Philostratos különben már Indiában említi őket. (Gesner 152.)

Legnagyobb becsülete azonban a sárga, azaz sáfránszínűeknek van, melyekkel csak a legelőkelőbb arabok büszkélkedhetnek. Ezek „bájairól“ sokszor dallanak az arab költők. A nagy Zarathustrának, a parszok prófétájának (Perzsiában) neve is annyit jelent, mint: Arany-teve (O. Keller 25). Perzsiát illetőleg a tarkák teljesen ismeretlenek, Legritkábbak itt a feketék, de azért nem becsülik őket, mert kevés a kitarításuk. Nagyon szépek azonban a sárgásfehér színűek (Sarudnyi 44).

A teve *szemei* gyönyörűek, az antilopokéhoz hasonlóak. A tevekancsa nagyon szereti a borját; ha ez eltéved, fáradhatatlanul szalad utána, míg megtalálja. Ha látja, hogy elhullott, több napon és éjen át hangosan óbégat utána, miközben szemeiből könny-ár patakzik. Ezt úgy Bergmann, mint Tisukovszky bizonyítják. Ez utóbbi utazása közben egy kancát el kellett fiától választani, mire az anya-állat 5 napig szakadatlanul bőgött utána. E közben jól látszott, hogy vastag köny-cseppek folynak le arcán (Ritter 620, 682, 692).

A teve engedelmesen lefekszik, mint a zebu, hogy a hátát kényelmesebben megrakhassák. A sok lefekvéstől és feltérdeléstől rendszeren több *bőrkéreg* támad végtagjain, így a könyökön-csuklón, térd- és sarok ízület felett, de a mellén is, úgy, hogy ha az ember féloldaltól néz rá, hirtelen azt hiszi, számos térde van. (Fitzinger 1860. IV. 8) Azért írja Herodotos (III. 103), hogy „a tevének hátsó végtagjain 4 combja és 4 térde van.“ (Úgy érti, hogy 2—2 egymás alatt fekszik.) De ezt már Aristoteles megcáfolta II., 2. 5. A kínai természetrajz a teve végtagjainak „3 ízületéről“ beszél. (L.: „Kina“ fejezetet.)

Talpa aránylag lágy; ha sokat fut vagy köves helyen jár, könnyen vérzik (Hommel 169), mint az indiai medvéé is. Ezért némely helyen sarukat húznak a talpára, amint azt már Aristoteles is megírta (H. Nat. II, 2. 6; Gesner 152: 42.) Khotan tartomány (Keleti Turkesztánban) régi évkönyveiben olvasni (a 445-dik évre vonatkozólag), hogy a köves pusztában a tevék patáit ökörbőrrel vonták be és a lovakét facipőkbe bujtatták (Ritter 746).

Mungo Parknak, a híres utazónak volt alkalmja megbámulni, mennyire mozgékony a teve *felső ajka* (1799. 111, 129, 158), mellyel képes a tövises ágak tuskéi közül a legkisebb levélkéket is leszakítani. (Ritter 728).

Legkedvesebb *eledelét* sós talajon nőtt növények s általában a só teszi, mely nélkül nem élhet. Ilyenkor a megbetegedés első jele, hogy lehelete igen bűzös lesz (Sarudnyi 47). Ha nagyon éhes, megeszi a leghihetlenebb dolgokat is, így nádból font szőnyeget, csontokat, szemetet, halat stb. Leo Afrikanus nagyon túlozva mondja, hogy 50 napig is kibírja az éhséget. (Gersner 158: 37). Már Marco Polo írja (XIII. száz.), hogy Adenben (Arabia dny. sarkán) kevés a fű, azért az ottani tevék és marhák a halakat is megeszik (III. 46). Halevő marhákról különben más tartományokban is van szó.

Ahol kevés a takarmány, több font súlyú nyers árpagombóccal szokták tevéinket — de csak bizonyos napokon — etetni, így Perzsiában. Ezt annyira szereti a dromedár, hogy a legelőről külön hazasiét abban az időben, megáll a tanya kapuja előtt, és ott sóhajtozni, ordítozni kezd. Ilyenkor minden arra menő ember előtt szélesen és huzamosan kitérítogatja a száját, mint azt az állatkertben más állatoktól látjuk — lesvén a gombócot — mi Sarudnyi szerint igen komikus látvány (Z. G. 1903, 48).

Sekély vízben szívesen és gyakran *fürdik* a délvidéki teve meg is hempereg benne, de már a mély víztől irtózik mert rossz úszó (Sarudnyi 47). (Lásd azonban a szibériai kétpúpúnak „vizi teve“ voltát Szibériánál.)

A tevének saját *szaga* van és némelyek szerint ez volna az oka annak, hogy a lovakkal rossz lábon áll (Ritter 650), mit már Plinius hangsúlyoz VIII. 26: Odium adversus equos gerunt naturale.

Az oroszlár és a teve¹ a többi „közönséges“ állattól eltérőleg nem élre, hanem hátrafelé löveli „felesleges vizeit.“ Aristoteles II., 3. 4. Ezt egy régi beluds monda így magyarázza meg: (Z. G. 1903. 52/53.) Eredetileg e tekintetben a teve nem különbözött a többi állattól. Megtörtént azonban, hogy egy *seid* (próféta utódja) egyszer egy kereskedő tanyájához ért a pusztában s vizet kért tőle, de hiába. Allah megharagudott erre s kényszerítette a szívtelent, hogy vegyen a hátára egy tevét, melyre aztán a *seid* ráült és így vándoroltak tovább. Útközben azonban a teve „vizeinek árja rendkívül kellemetlenül érintette“ a bűnöst, ki mocsoktól áztatott könyörögve fordult Allahhoz: „Mindenható, mikép járulhassak majd színed elé ily undok nedveségtől lucskosan, holott sehol sincs víz, mellyel lemoshatnám.“ Ekkor történt, hogy Allah, „Méltányolva az előadó felhozott érveit“ hátrafelé kanyarította a teve „belső vizeinek külső vezetéket.“

Máskülönben, ha már ilyen „vizi ügyeknek“ tárgyalásába bocsátkoztunk, azt is elmondhatjuk, hogy a teve rendkívül vékony sugárban engedi ki vizeletét, s mivel sokat iszik, nála

¹ Lásd pl.: *Tristram*: The white camel of Sahara, The Zoologist 1864. p. 9091. Kiadta: Miller 1896.

² Lásd: Gesner 152: 34 és 153: 12.

az az aktus néha $\frac{1}{4}$ óránál is tovább tart. Némely fogságban tartott himnek az üzekedési időben az a rossz szokása van, hogy farka hegyével felfogja a vízszugarat s avval szünet nélkül fecskendezi hátát. Oken 1838. pag. 1270. és Cuvier: Ménagerie du Museum 1801. (Fitzinger 1860. IV. 39.) De gustibus non est disputandum.

Ha az említett időben a himeket elzárjuk, oly szörnyű ordításba törnek ki, amely közmondásszerű: „Ordít, mint egy elzárt himteve.”

A tudós Seaalibi kifejti, hogy az említett szólásmód voltaképp Szálik próféta tevéjére értendő, amely a monda szerint örök időkre van a Beni Themud sziklái közé leláncolva. Ha a karaván arra halad, minden zárandok megkettőzteti lépteit és úgy ordít ahogy a torkán kifér, csak hogy a teve még rémesebb bögését túlkialtsa. El lehet képzelni, hogy ha több ezer különböző nyelvű felcsigázott fantáziájú ember fog ilyen koncertbe, mindegyik hallani véli a pokoli zürzavarban a mindent túlarsogó próféta-teve orkáni hangját. Hamner-Purgst. VI. 23. A teve urináját Durand szerint (II. 75) a szenegáliak isszák is. Ha ez igaz, legföljebb gyógyszerként történhetik az. Váljék egészségükre! (Ritter 729.)

A teve penisze Aristoteles szerint (V. 2, 4) annyira inas, hogy ivhúrok készítésére használták.

Járása rendkívül egyenletes, annyira, hogy az araboknak kitűnő időmértékül szolgál (Ritter 629).

Élettartama átlag 20 év. A belsűdök szerint többnyire oly májbetegség pusztul el, melyben a máj megfihéredik. Azonkívül mint a túlterhelt lovak is, sokszor kap szívbetegséget. A csúz is bántani szokta nedves helyeken. Éjszaka, ha hó esik mindig eltakarítják a mongolok nyugóhelye alól a havat és szorosban „melegen” egymás mellé fektetik az állatokat. A rüh egy neme is sanyargatja őket (Z. G. 1903, 52). Igen gyakoriak náluk a nehéz terhek-okozta bőrfeltörések. Némely helyen e bajon úgy segítenek, hogy tüzes vassal addig égetik a sebet, míg kemény pörk képződik rajta, amelyre haladék nélkül visszahelyezik a nehéz csomagokat. Bizonyos karavánoknál nincs este, hogy ez operációt valamely állaton el ne végezzék. (Fitzinger IV. 31.)

Plinius szerint Arabiában bekenték a teve szőrét halzsírral, hogy a bögölyöket¹ evvel távoldítsák. (Gesner 153 : 53.)

Hogy a Keleten több helyet neveztek el e híres állatról, csak természetes. Ilyen Gamala városa Lyriában, melyről Suetonius beszél (in Tito ; I : Gesner 157 : 1). Továbbá Gangamela „Teve-háza” (Ritter 621), ilyen a „Tevevár” a Nilusnál (lásd : „Egyiptom” fejezetet).

Úgy mint az északi népek a jávort, medvét, mint a régi mezopotámiaiak az ősbikát a csillagok közé helyezték, épígy tevének képzeli a persák fantáziája a Cassiopeia csillagképet. A fiastyúk pedig szerintük egy teve-gulya. (O. Keller 24.) Lásd később bővebben.

(Folytatása következik.)

„Missie” életéből.

Régebbi számunkban már hírt adtunk Missie, a berlini állatkert csimpánzának kimúlásáról, mely 14 évig az állatkert sok látogatójának a fő vonzóereje volt. Nem lesz talán érdektelen, ha életének történetét főbb vonásokban itt közzéadjuk.

Gyerekkorában, mint 2 éves ifjú állatot, adták át a berlini állatkertnek, így 16 éves kort ért el, amely elég idő volt arra, hogy megfigyelőinek alkalmat adjon az emberszabású majom fejlődésének minden stádiumát figyelemmel kíséreni.

A megfigyelők mindegyike arra az eredményre jutott, hogy ez az emberszabású majom sokkal inkább hasonlított az emberhez fiatal korában, míg az emberhez való hasonlóságát öregebb korában mindinkább elvesztette. Csak részben okozta ezt a fogság és az a körülmény, hogy azok, akik fogságban tartották, bár fiatal éveiben mindenféle szabadságot engedtek neki, később

¹ Ilyen pl. az Oestrus maculatus Wied, melyről a Z. G.-ben 1903, 53 olvashatni.

a teljes erejének kifejlődésével féltvén, hogy nem lesz fékezhető, mindjobban elkülönítették az emberektől. A hasonlatosság csökkenésének oka főként abban rejlett, hogy az emberszabású majmok az emberhez való hasonlóságuk dacára is az állatokhoz tartoznak és nem az emberhez és hogy bennük sem őselődeinket, sem pedig degenerált embertársainkat nem tekinthetjük. Még csak összekötő láncszemnek sem tarthatjuk az ember és az állatvilág között, csupán csak állatnak, úgy, mint minden más állatot.

Missie kávé után cigarettázik.

Az elhunyt Missie-t, írja Preusz Ottó, sohasem fogták dressura alá, mint a cirkuszokban és más hasonló színházakban művészeként bemutatott emberszabású majmokat. Művészi mutatóanyagot nem produkált, csak olyanokat, amelyek neki is mulatságot szereztek. Azonban gyerekkorában rendkívüli tudnivalókat árult el, ami barátait arra buzdította, hogy egy és másra játszva megtanítsák. Ami ebből neki hasznosnak látszott, azt megtartotta, amiből neki semmi előnye, nyeresége vagy élvezete nem volt, azt abbahagyta. Így tanulta meg a kávéeseményeket ember módjára használni és csaknem élete végéig megtartotta a szokást, hogy a kávé előbb a kannából a csészébe öntötte, majd a szájához emelte.

Nagyon szeretett cigarettázni is és két ízben öt-ötpercnyi tanítás után megértette, hogy ha a cigarettát meg akarja gyújtani, egy gyufát kell a skatulyából kivenni és fejével a gyújtóoldalon végighúzni. De ezt csakhamar nagyon körülményesnek találta és ezt a tudását nem használta fel többé. Ha nem nyújtották neki már meggyújtva oda a cigarettát, avagy égve a gyufát, inkább összerágta a dohányt, vagy szétmorzsolta a cigarettát. Nála is, mint a gyermekeknél általában, a tudásvágy és a romboló hajlam együttesen jelentkezett.

Fiatal korában látogatói mindenféle játékszerrel gazdagon megajándékozták. Mindezeket nagy örömmel fogadta el, hogy rövid idő múlva széjjelszedje, rá se hederítsen többé, félredobálja. Nemcsak a legtöbb gyermek tesz éppen így, hanem a fiatal kutyák és macskák is, ha játszásra labdát dobunk nekik.

Észbeli tehetsége nagyon korlátozott volt. Minden mechanikai művelet gyorsan fogott fel, minden lakatot felnyitott és egész csomó kulcs között addig próbálgatott, míg az igazit megtalálta; de nem tudott háromig se olvasni és ezt soha se tanulta volna

meg, akkor sem, ha még egyszer olyan idős is lett volna. Kézügyességben két éves korában sok tekintetben fölötte állt egy tíz éves gyermeknek, de fogalmakat egyáltalában sohasem lehetett vele megértetni.

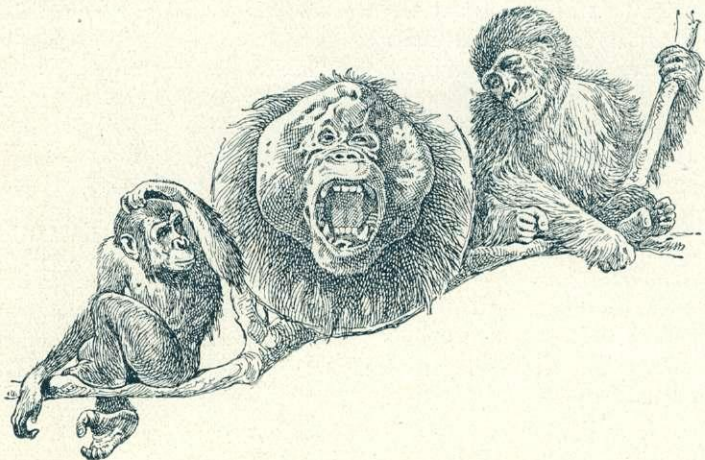
Fiatalabb korában csupa szív és kedély volt. Első ápolóját ki kötényének felső, kötésfölötti részében, mintegy tarisznyában hordozta, hogy egyéb munkája közben se hagyja magára, olyan ragaszkodással csüngött, hogy a leghűségesebb kutya sem tudta volna ebben felülmulni. Az ápoló barátai voltak az ő barátai is; ellenségeit viszont, vagy akiket annak tartott, nem szívelte sohasem. Az öreg ápoló egyik kollégája, kivel egyszer Missie jelenlétében szóváltása volt, sohasé mehetett többé a hű majom közelébe anélkül, hogy ez ellenséges magatartást avval szemben ne mutatott volna. Mikor ez az első ápolója meghalt és Missie tudatára jött annak, hogy reánézve elveszett, kétségbeesése megható módon nyilvánult.

Tudunk olyan hűséges kutyákról, melyek gazdájuk sírjánál éhen pusztultak el, de Missie hozzászokott új ápolójához, mihelyt észrevette, hogy ez éppen olyan jóindulatú hozzá és éppen úgy figyelembe veszi szokásait mint a régi.

Az állatkert sok ezer látogatója között volt mindig néhány, kikkel sokszor évekig határozott barátságot tartott fenn, ami nem mindig a gyomorral volt összefüggésben, a magukkal hozott gyümölcs és nyaláncsok révén. Legnagyobb gyönyörűségét találta egy ideig egy két éves szőke kis leánykában, mely csodálatosképen csöppet sem félt a közben már jó nagygyá fejlődött vadállattól és boldogan örvendezett, mikor a majom mint egy babával játszott vele. Ezeket az ő különleges barátait Missie a ketrece körül tolongó sok száz látogató között mindig felismerte és hangos kiabálással üdvözölte, még hetek, sőt évek múlva is.

Ezt a szeretetet egyes személyek iránt megtaláljuk egyébként más állatoknál is, melyek sokat vannak emberi társaságban, sőt kanárimadaraknál is megfigyelték. Sokkal meglepőbb volt az, hogy Missie az emberfajokat egészen világosan meg tudta különböztetni. Míg a fehérbőrű ember iránt általában bizonyos tiszteletet mutatott, addig a japánokat végtelen megvetéssel sújtotta, a feketéktől pedig nagyon félt, ép úgy ha ártartatlan kéményseprőket látott. Ezt az ellenszenvét nem tudta legyőzni, míg a legtöbb kutya a lompos emberek és koldusok iránt való belénevelt ellenségeskedést elejtené, mihelyt a koldus egy darab kolbászt odavetne neki.

Természetes, hogy minél jobban elzárták Missiet a közönségtől, annál közönyösebb lett viselkedése. A legutolsó években már csak egy üvegfal mögött volt látható és már semmi sem volt benne abból a jókedvből és elevenségéből, mellyel azelőtt látogatóit mulattatta. Igazi szenvedése akkor kezdődött, mikor második ápolóját, kihez oly hamar hozzászokott, a zászlók alá hívták. Ezután már csak egy igen erőteljes, fogoly állat volt, melyben állandóan csak rosszindulatot feltételeztek és melynek tulajdonságait senki sem ismerte. Utolsó betegségében még egyszer jelét adta a felcsillanó életörömnek, mikor ápolója a harctérről rövid szabadságra hazajött és ketrecébe lépett.

EB TENYÉSZTÉS

A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületének hivatalos közlése.

Az Egyesületet érintő levelek és egyéb kérdések Ilosvai Lajos Károly ügyvezető titkárhoz, Budapest 112 (postafiók 24) küldendők.

Az Egyesület évi tagsági díja 15 korona, amelynek fejében az egyesület hivatalos lapja díjtalanul jár.

Összejöveteleit minden hétfőn a „Saskör“ vendéglőjének külön termében tartja meg, vendégeket szívesen látnak.

A kutya, mint rendőr.*

Írta: Gegus Dániel

„Navita de ventis“ — mondja a latin közmondás, a mi becsületes magyar nyelvre lefordítva olyanformát jelent, hogy „minden cigány a maga lovát dicséri“. — Következésképpen én is, mint rendőr, dacára, hogy az országos ebtenyésztő egyesület érdemellen aelnöke, kötelességem az ebtenyésztés minden ágazatát mívelni, — visszatérek a foglalkozásomhoz s igyekszem megkeresni a kapcsolatot a rendőrség és a mi kedves, okos négylábú barátaink között.

Nagy szerencsém, hogy ezen a téren nem kell úttörőként fellépnem, mert hiszen egy egész, gazdag multja áll mögöttem a rendőrkutya ügynek s dúskálhatok egy nagy, kiterjedt irodalomban, amely, főleg az okos Németországban, a kutyanak rendőrré nevelésével és a rendőrként való használásával foglalkozik. Természetes, hogy az okos és praktikus németre szorulunk, mint sok más téren, mert, amennyire sajnos, éppen annyira csodálatos, hogy a mi szűk látkörünk és előítéletünk egészen a legújabb időkig nem akarta észrevenni a kutyanak a közbiztonsági szolgálatban való használhatóságát. Majd később elmondom, hogy mekkora küzdelmeket kellett megvívunk még a szakkörökkel is, hogy azt a kis, sovány eredményt elérjük, amelyet, sajnos, évekre visszadobott ismét a ránk szakadt világháború.

A kutya a közbiztonság szolgálatában kétféle szerepet tölthet be: az egyik a védő szerep, a másik a detektív szerep. Az első minőség egészen közelfekvő, mert hiszen, ha meg tudnánk találni az első kutya nyomát valahol ott a paradicsomban, talán már ott is az volt a feladata, hogy amíg Ádám apánk odajárt vadászni, vagy halászni, a becsületes bundás elfeküdt a kunyhója ajtajában s éberen vigyázott, hogy a szunnyadó Éva asszonyhoz be ne férközzék valami ártalmas fenevad, vagy egy-egy csúszó-mászó alattomos féreg. Emberről még akkor nem beszélhetünk, mert hiszen csak ketten valának még derék ősszülőink, a házi barát fellépése csak a későbbi időkben történt. Éppen úgy a védő szerepét tölti be a kutya a kis falusi házakban is, ahol éjszakára még a harapósakat is szabadon eresztí a gazda, hogy a tolvajtól s más rossz embertől megvédelmezze a kicsiny, egyébként védtelen hajlékát. És a hűséges, becsületes kuvasz teszi is ezt teljes odaadással, teljes lelkiismeretességgel, még a

* Előadatot vetített képekkel kapcsolatosan a M. E. O. Egyesületének 1916. évi november 16-án tartott ismeretterjesztő előadásán. (A szerkesztő!)

veszélyek árán is. Hiszen nem ritka dolog, tudjuk, hogy a raffinrozott tolvaj a támadást azon kezdi, hogy ördögi fufanggal lépre viszi és kiértja a kis falusi ház derék, becsületes és hűséges négylábú rendőret. Vagy a pásztor, a gulyás, a kondás és egyéb állatörzessel foglalkozó, pusztázó legény csapzott szőrű, komikus pófájú pulija, vagy méltóságosabb komondora nem teljesít-e gazdája és az erre bizott állatsereg mellett közrendőri szolgálatot? Nem ő ügyel-e arra, hogy szét ne szaladjon a bégető vagy bőgő társaság, nem ő kapja-e fülön a rakoncátlan harmadfű csikót és kíséri be nagy gaudiummal az engedelem nélkül elhagyott karámba? Nem ő kapja-e oldalába akárháyszor a görbevégű fustélyt, ha a juhásznak nem találta el a gusztyát, épen úgy, mint mi kétlábú rendőrök, ha a mi juhászunk, a kedves nagyvárosi közönség nem találja a működésünket a szája íze szerint valónak! Az újságíró ténsurak pennája fustélylá dagad,

Német juhászkutya képe, Simmler rajza 1830—38.

a felséges nép odakint az utcán beveri a fejünket, amiért megpróbáljuk a megbontott rendet helyreállítani, épen úgy, mint szintén jobb sorsra méltó puli kollegánk odakint a saját birodalmában, a pusztán. Ime, a rendcsináló sorsa ugyanaz, akár két lábon és fényes sisakkal járjon, akár négyen és gubancos fejjel.

A kutyanak védő rendőrként való elismerése, illetve védelemre való felhasználása annyira kézenfekvő és annyira régi, hogy ennek ismertetésére és bizonyítására több időt elpazarolni felesleges. Felesleges bizonyítani, hogy a rendőr vagy csendőr mellett milyen megbecsülhetetlen szolgálatot tesz egy erős, okos, jól kézbentartott négylábú segítőtárs, aki az emberénél sokkal pompásabb látásával, meseszerű szagló érzékével, csodálatos szimatával sokkal hamarabb észreveszi a közelgő veszélyt s már a védekezésről is gondoskodott, amikor kétlábú társa még teljes biztonságban és tudatlanságban érezte magát. A városokban szolgáló rendőr kevésbé, de a pusztákat és kietlen erdőket járó csendőr megbecsülhetetlen értéket talál kutyájában, aki pompás szimatával segít neki felverni a sötétben bujkáló csavargót vagy tolvajt, aki idejekorán előkészíti őt minden váratlan és fenyegető veszélyre s támadás esetén kiáll félelmetes erejével s megvédelmezi őt.

Már a nyomozó tehetségére a kutyanak később jöttek rá az emberek s csak a legújabb kriminál rendészet vette fel a bünfelderítés modern eszközei közé. Természetes, hogy erre csak akkor került sor, amikor a büntettek is modern, raffináltabb eszközöket használtak bűnös cselekvéseik elkövetésénél, amikor a fufangot fufanggal kellett rajtuk megtorolni.

„A gonoszítottak elleni küzdelem — mondja Jurisch iserlohni rendőrkommisszárius, az iserlohni rendőrkutyaiskola parancsnoka egy tanulmányában — a gonosztevőknek a tett végrehajtása előtti és utáni raffináltabb magatartása súlyos feladatokat rótt ránk. Az az idő már elmúlt, amikor például a gonosztevő a tett

színhelyén okvetlen valami tárgyat hagyott hátra. Most a legtöbbször üres színhellyel kell számolnunk, amely semmiféle felvilágosítással nem szolgál. A munka nehezzé vált, így alkalmas segédeszközök után kellett néznünk. Ezt a segédeszközt a jól kiképzett rendőrkutyákban igyekeztünk megtalálni.”

A kutyanak a bünfelderítéseknel való használatával legelőször és legintenzívebben a belgák, az angolok, a franciák és a németek foglalkoztak, ezek az utóbbiak természetesen a legalaposabban is. A megértésen és a célszerűség felismerésén kívül ugyanis a komolyság és alaposág is fontos kellék, sőt erős befolyással van a nagy közönség intenzív érdeklődése, valamint az is, hogy van-e e célra alkalmas hazai kutya fajta. Németország itt abban a szerencsés helyzetben van, hogy megértésen és alaposágon kívül támogatja a közönség érdeklődése is, de főleg, mert a hazai egyik kutya fajtajában az úgynevezett német juhászkutyában megtalálta a rendőrkutya legpompásabb és legkiválóbb képviselőjét. Úgyannyira megtalálta, hogy bár igen jól használható rendőrkutyák válnak, teszem föl a dobbermann pincsből, a dogokból, a bullterierekből s egyéb fajtákból is, a megkívántató tulajdonságok legteljesebb mértékben mégis a német juhászkutyában vannak meg, úgy, hogy ezek mindenütt el vannak terjedve s ha rendőrkutyáról van szó, majdnem kizárólag őket értjük alatta.

Mi kell tehát hozzá és mi az, ami a német juhászkutyában megvan, hogy a rendőrkutya típusát képviselje? Vagyis melyek azok a tulajdonságok, amelyek a kriminál rendőri szolgálatba állított kutyától megkívánhatók?!

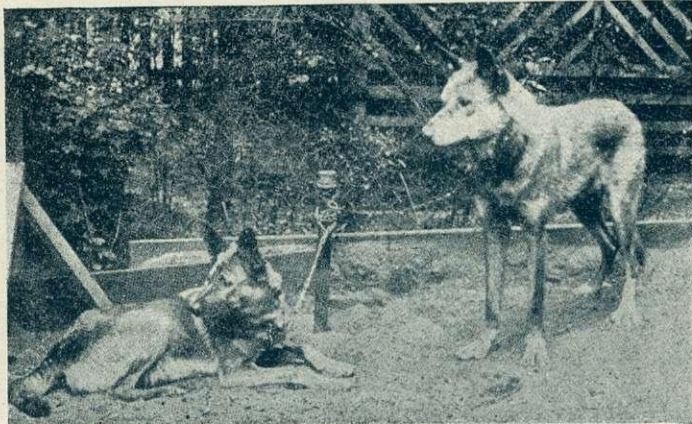
Mindenekelőtt a magasabb intelligencia, amely magával hozza a nemesebb tulajdonságokat, mint amilyenek a tanulmányosság, nagyobb hűség érzet, majdnem öntudatos lélekkel kifejlődött ösztön, megbízhatóság, pompás szaglóképesség, végül erős, imponáló külső. A belga Van der Putte, aki nagyon sokat foglalkozik a rendőrkutyákkal s azoknak legelső ismerője, emeli ki főleg a kutya faji intelligenciáját, szemben az egyéni intelligenciával. Mindezek a tulajdonságok alkalmassá teszik a kutyát az idomításra, vagyis a rendőrszolgálatra való kiképzésre. Amíg a védő kutyánál az erős, imponáló alak a fontosabb, addig a nyomozó kutyánál már az úgynevezett szellemi tulajdonok jönnek inkább számításba.

Mikor azután mindezeket az alkalmas tulajdonságokat felfedeztük a kutyában, akkor kezdetét veheti a kiképzés, az idomítás. Jurisch a kriminalisztikai előfeltételeket öt pontban sorolja fel: 1. a kutya orrképessége, annak élessége és a kutya kora, 2. a vezető képessége, a kutyához való szeretete, munkakészsége, 3. a kutya karakterének felismerése a vezető részéről, 4. a vezető karakterének, hibáinak és előnyeinek beismerése és 5. a vezető és kutya karaktertulajdonságainak egyesítése, összhangba hozatala. „Ha mindezek a követelmények megvannak — mondja az okos német rendőr — akkor megkezdhető az idomítás.” Ime tehát nemcsak a kutyanak kell alkalmasnak lenni, de a vezetőnek, az idomítónak is. A vezető is épen olyan kiképzés alá kerül, mint maga a kutya. Ennek a kiképzésnek fel kell ölelni mindenféle kynologiai ismeretet, tenyésztést, gondozást, a kutyabetegségek ismereteit stb. Hogy az oktató kiképzése mennyire fontos, mutatja, hogy nálunk, amikor a rendőr- és védőkutya-ügy a háború előtti esztendőben gyökeret akart verni, először is rendőrkutya oktató tanfolyam felállításáról gondoskodott a belügy-miniszter.

Németországra visszatérve, ott a rendőrkutya mozgalom körülbelül 15 évre tekint vissza. Legelső és legnagyobb oktató iskola Iserlohnban van, előkelőbbek még a berlini, dortmundi, wiesbadeni stb. iskolák. Ezek az oktató iskolák természetesen kapcsolatosak kutyatenyésztő telepekkel ú. n. zwingerekkel, amelyek a lehető legmodernebbül és kényelmesen vannak berendezve.

A kutyakiképzést teljesen beoktatott vezetők irányítják, természetesen már bevált és eredményes módszer szerint. Az idomításnak Jurisch szerint rövid módszernek kell lennie vasfegyelmezéssel, lehetőleg korbács alkalmazása nélkül. Egy másik rendőrkutya szakértő úgy fejezi ki magát, hogy a kutyaidomításnak lélektani alapra kell fektetve lenni. Most Konrád, akinek egy magyar nyelven is megjelent (Panajott csendőrezredes fordította) kutyaidomító könyve van, így mondja ezt kissé limonádés németséggel: „Az ember az ő világa (t. i. a kutyáé) és pedig úgy, hogy a kutyának csak mindazok a cselekvések kellemesek és hasznosak, amelyek az embereknek is azok.”

A rendőrkutyaidomítás vizsgaprogramját ilyenformán állították össze a kutyatudósok: 1. száron vezetés, 2. a vezetőnek szabad követése, 3. lefekvés, 4. rábizott tárgy megőrzése, 5. feledel

Német juhászkutya (a fekvő) és farkas (az álló).

visszautasítása idegen kézből, 6. hangadás (ez úgylátszik ugatást jelent), 7. jelentések kézbesítése, 8. tárgyak felvétele, visszahozása, 9. elveszett tárgyak keresése, 10. akadályokon és vizen való áthatolás, 11. menekülés közben eldobott bűnjelek felvétele, 12. legalább 1¹/₂ méter magas fal átugrása, 13. lövéssel szemben való nyugalom, 14. gyanús területek átkutatása, 15. üldözés, megállítás, hangadás és ha kell, a menekülő fogvatartása, végül 16. a vezető megvédeése parancs nélkül.

A vezetőnek teljesen kezében kell tartani kutyáját, mert más különben eredményt nem tud vele produkálni. A harapást teljesen ki kell kapcsolni a szótárából. Jól idomított rendőrkutya soha sem harap, csak megfog. Az idomításnál tehát a harapásról való leszoktatásra nagy súly helyezendő, olyan jámbornak kell lennie természetre, hogy egy apró gyerek is elkormányozhassa. Nálunk például az idegenkedés legfőbb oka, hogy a kutya esetleges harapásának, vagy a támadó kutya által okozott ijedtségnek a magánjogi következményeitől tartanak tudás, elméleti Trebonianusaink.

(Folytatása és vége következik.)

EBTENYÉSZTÉSI HIREK.

Kennel hír. Of Zugló kennelből (Tul. Jókuthy Sándor — Budapest, VIII. ker. Angol-u. 25.)

Janus of Zugló — Muki Floridsdorf × Junó of Zugló — báró Mattenloit János — Szilágy m., Alsószopori — tulajdonába ment át, hol vaddisznós ebbé idomítják.

Jeromos of Zugló — az előbb említett szülőkötől — Dr. Varró Indár tulajdonába ment át.

Ismeretterjesztő előadások. A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete ismeretterjesztő előadásaival már a múlt év folyamán oiy szép eredményt ért el, mi a mult egyesületi élet előtt páratlanul áll. Napirenden tartja minden hétfői össze-
övetelén a hazai ebtenyésztés felvirágoztatásáért a küzdelmet és lépésről-lépésre

tért hódít a magyar nemtörődömség szélesebb rétegeiben. A múlt évi működéshez méltóan folytatja baráti körben az egyesület ismeretterjesztő előadásait ez idén is, amelyeken elsőnek január hó 8-án *Pilis Imre* tagtársunk szerepelt rendőrkutyáival, aki igen szemléltető módon mutatta be a rendőrkutyák nagy és mondhatni nélkülözhetetlen szolgálatait. Amint az egyesület a mostani háborús állapotok miatt módját ejtheti, a nagy nyilvánosság előtt is befogja mutatni a Németországban oly nagy eredményekkel büszkélkedő, okszerű tenyésztéssel előállított német juhászebek képességeit.

Az ismeretterjesztő előadások programját úgy állították össze, hogy az egyesület kebelében levő összes tenyésztők megtalálhatják az egyes fajta tenyésztőket érdeklő előadásokat. Az általános érdeklődésnek szemmeltartása miatt a legközelebbi előadást *Martin Ödön*, az állatorvosi főiskola élettani intézetének tanársegédje fogja tartani január 15-én a „A kutya emésztéséről”.

Az előadások további programja még teljes egészében összeállítva nincsen, miért is azt az egyesület tagjaival a titkári hivatal annak idején külön fogja közölni. Azokat a tagtársakat, akik részt óhajtanak venni ezeken az előadásokon ez úton kérjük, hogy előadásaik címét és idejét közöljék a lapok szerkesztőjével.

Tagtársainkhoz. A tagdíj mielőbbi szíves beküldését kéri az egyesület vezetősege, nehogy a hivatalos lap szétküldése fennakadást szenvedjen.

Budapesten puli! Mégis csak terjed a magyar kutyákkal szemben az érdeklődés. *Nagy Emil* kapitányt a harctéren puli követte és most a kis terelő juhász-kutya állandó budapesti lakos. A családban nélkülözhetetlenné vált a nagy intelligenciájánál fogva a „Muszka” névre hallgató tökéletes magyar kan puli.

Előfizetési felhívás!

A határokon túl a meleg, szeretett otthon teljesen körülövezve még bőszült haraggal tombol a kimerülhetetlenségig a vérvihar és túlhan az Océán felől az áldásos béke derengő fénye fel-fel-pislog a puskapor sűrű gomolygó füstje mögül. Tegnap még gyászruhát öltött magára e hon s ma a szent korona fényében ragyog és ennek éltető sugara minden magyarban új életet, új reményt fakaszt, miként a megújuló tavasz, a természet fenséges ébredése.

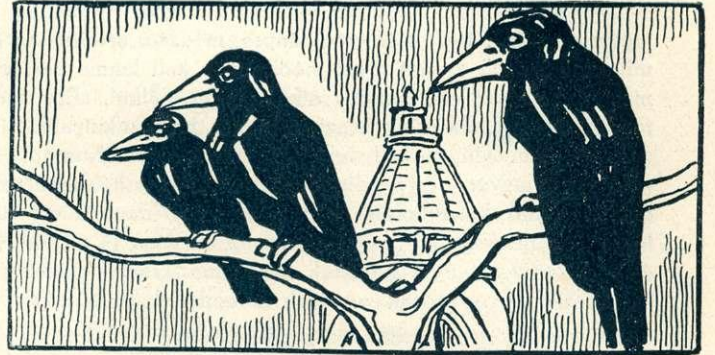
Még alszik a természet, de benne mélységes rejtelmekben szakadatlan munka folyik, az új, a másvilág, a tökéletesbülés kialakításának isteni alkotása. Az emberi elme is, bár túlhan halált lehelő szörnycsővekből életet söpörnek a mélységes, de mégis látszólagos mulandóságba; alkot, alakít bár parányi és erőtlén része a fenséges nagy természetnek. Egyik helyen vérrel áztatott mezőn, másik, de csendesebb védett helyen fehér papiron munkálkodik a jövőndő kornak oly problematikusnak hangzó teljes boldogulásán. Mindkettőnek módja más, de a cél egy: *egy boldogabb jobb kor létesítése.*

Bár a pusztító orkán még dühöng, a természet békés munkáját hirdető tolla még a negyedik háborús évfolyam kezdetén sem akadtt meg munkájában, dolgozott, hirdette a természet leg-szebb tanait s vele kitarottak a honmaradtak vigaszra szoruló hivei és a gránátszántotta anyaföldön a természetért rajongó harcosok tömege.

Hirdettük a természet szent ígeit, munkánkat nem zavarta meg a nagy háború velőtrázó zaja, csak a hazafiasság parancsából szükségessé vált anyagkimélés kereteinket, amelyben mozogtunk szűkítette. De, amint eljő az idő, amelyben bővebben vethetjük papirra a természet oktató és elbájoló eszméit, „A Természet” újból, mint régen, havonként kétszer fog megjelenni. Addig tartson ki a természetszeretet önzetlenül érző gárdája lapja mellett és hirdesse mindenütt a mi ígénket és terjessze a lapot, hogy minden családban, gyermekszobában, a kulturáért rajongó, minden ember-társnak nélkülözhetetlen olvasmánya legyen.

Pártolja minden magyar a természet lapját és fizessen elő „A Természet”-re, melynek előfizetési díja egész évre 8 K., fél-
évre 4 K. Ha volna még, ki nem ismeri lapunkat, az kérjen mutatványszámot, amelyet „A Természet” kiadóhivatala (Buda-
pest, Állatkert) szívesen küld. *A szerkesztőség.*

MI-ÚJSÁG AZ-ÁLLAT- KERTBEN?

BUDAPEST-SZÉKESFŐVÁROS-ÁLLAT-ÉS-NÖVÉNYKERTJÉNEK-KÖZLEMÉNYEI

Budapest, 1917.

IV. évfolyam. 1. szám.

Hétfő, január 15.

Egyes szám ára 20 f

Dr. LENDL ADOLF és Dr. MÁRKUS JENŐ
közreműködésével szerkeszti:
RAITSITS EMIL

Megjelen május—szeptember hónapokban
minden kedden és pénteken, azontúl havonta
legalább egyszer. „A Természet” melléklapja

HIREK

***

Tél az állatkertben. A december nem hozta meg a várva-várt havat és jeget, az állatkert téli szezonja tehát nem kezdődhetett meg az elmúlt hónapban. Január első napjaiban vált csak annyira hideggé az idő, hogy megnyilhatott az állatkert korszolyapályája s azon a néhány napon a régi vidám és élénk élet uralkodott az állatkertben. Remélhető, hogy január és február folyamán még sok jégnap lesz — legalább is az időjósok ezt jósolják — s akkor az állatkert közönsége kipótolja azt, amit decemberben elvesztett.

Az erdélyi bivaly dicsérete. Tartler német birodalmi állattenyésztési felügyelő a német szaklapokban, különösen az igen elterjedt „Natur” hasábjain lelkes propagandát folytat amellelt, hogy a Magyarországon honos úgynevezett erdélyi bivaly Németországban is megtelepíttessék. A *bivaly* (*Bos bubalus* H. Sm. — *Bubalus buffelus* L.) 596-ban került Európába szűkebb hazájából, Keletindiából és Ceylon szigetéről. Teje rendkívül sűrű és ízletes, értékesebb a tehéntejénél, húsa, bár kevésbé értékes a marha hújánál, jó, ezenfelül mint izmos ígás állat megbecsülhetetlen szolgálatokat tesz a gazdaságban s újabban már a nagy gyártelepeken is. Ezek a tulajdonságok fokozottabb mértékben vannak meg a magyarországi bivalyban, s így nagyon is érthető, ha a német szakértő ez értékes állatfaj megtelepítése érdekében agitál, annál is inkább, mert a bivaly rendkívül kevéssel beéri, igényei alig vannak s megeszi az értéktelen „savanyú” takarmányt is, melynek élvezetétől a szarvasmarha húzódozik.

A háborús sebészet újabb eredményei. A bécsi Urániában dr. *Clairmont* tanár, a neves sebész rendkívül érdekes előadást tartott a sebészetnek a mostani háború alatt tett tapasztalatairól. A háború elején az összes harctereken rendkívül gyakori volt a *merevgörcs*, de profilaktikus szerumkezeléssel sikerült az esetek számát minimumra redukálni, úgy, hogy ez a rettenetes betegség ma már sokat vesztett veszedelmes voltából. Igen jó eredménnyel használták az orvosok az újonnan feltalált *bajor sebkenőcsöt*, melynek egyik üdvös hatása, hogy gyorsan és bőségesen elősegíti új szövetek képződését. Kitűnő segítőeszköze volt a harctéri sebészetnek a *röntgenezés*, melyet számtalan esetben alkalmaztak. Bámulatosak azok az eredmények, melyeket a sebészet idegen csontok vagy mesterséges pótlanyag behelyezése útján csontzúzódások és csonttörések eseteiben elértek. dr. *Clairmont* végül azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a *haslövészek* eseteiben elengedhetetlenül szükséges-e az azonnal való műtét? Statisztikai tabellákkal kimutatta, hogy a halandóság minimumát sikerül elérni ez operációknál, így az azonnali műtét ajánlatosnak látszik.

A géorrh csavarja és az árvalányhaj zászlója. Hogy a természet biológiai és fiziológiai célok elérésére néha mily csodásan célszerű mechanikai eszközöket vesz igénybe, annak bizonyítéka többek közt a géorrh (*Erodium cicutarium*) és az árvalányhaj (*Stipa pennata*) termése. Az előbbinek termése ugyanis egy spirális függvénnyel bíró, tühegyességű ár, melynek függvénye abban a pillanatban, mikor a mag alkalmas talajra kerül és nedvesség éri, önmagától forogni kezd s a termő talajba fúrja be a magot. Némileg hasonló ehhez az árvalányhaj ismert természetászlaja. Itt a szintén tühegyes mag zászlónyélszerű meghosszabbodásán kócsag-tollra emlékeztető függvénye van. Ez a függ-

vény — a tulajdonképeni „árvalányhaj” — kettős célt szolgál. Először ennél fogva hordja szét a szél a magot, másodszer pedig, ha a hegyes tüveg megállt a földben, a szél ennél fogva csavarja be a magot a földbe. Hogy itt a természet csupán a magnak alkalmas talajba való hatolását akarta elérni, kitűnik abból, hogy mihelyt ez megtörtént, úgy a géorrh, mint az árvalányhaj termésfüggeléke, mint célját betöltött s immár felesleges szer, lehull.

A rothadt burgonyát nem kell eldobni! A háborús szükség e napjaiban kétszeres értéke van annak az okos intelemnek, melyet dr. *C. Wehmer* hangoztat egy világszerte elterjedt német napilap hasábjain. *Wehmer* szerint ismeretes, hogy különösen ott, ahol sok burgonya van felhalmozva, tavasz felé rohamosan szaporodik a megromlott burgonyák száma, úgy, hogy az értékvesztés néha igen nagy mértéket ölt. Németországban különösen az elmúlt évben romlott meg rengeteg mennyiségű burgonya s ebből egész waggonrakományok kerültek a trágyadombra. Ez annál sajnálatosabb, mert a *beteg burgonyagumó sem értéktelen* és megérdemli, hogy gyűjtsék. A burgonya legényesebb alkotórésze ugyanis a *keményítő* és épen ezt hagyja teljesen érintetlenül a gumó rothadásának bármely faja, vagyis úgy a nedves, mint a száraz rothadás. A különféle mikroorganizmusok (bakteriumok és gombák) ugyanis csak a sejtszövetburkot és a plazmát támadják meg s így a rothadt gumó lényegileg vízenyős vagy összeszáradt keményítőmegtől áll. Ahol tehát a rothadt burgonyával — melyet esetleg megfőznek — nem etetnek állatokat, ami semmi veszedelemmel nem jár, ott az összegyűjtött rothadt burgonyamennyiségből port lehet előállítani örlés útján, melynek igen nagy az állati táplálóértéke s ipari célokra is feldolgozható.

A kiadásért felelős: RAITSITS EMIL.

Tessék
Állatkerti bérletjegyet
váltani

Az évi bérletjegy ára felnőtteknek 10 K, gyermekeknek 10 éves korig 5 K. :: Vízit-alakú jó fényképet kérünk a bérletjegyhez.

GUNDEL KÁROLY

(WAMPETICS F. UTÓDA)

**Állatkerti külső
nagyvendéglője**

A főváros nagyközönségének találkozóhelye. :o: :o:
Állandóan nyitva. Kitűnő magyar és francia konyha,
elsőrendű fajborok, részvényserfőzdei sör. Társas-
vacsorák és esküvők részére
nagy külön helyiségek. :o: :o: GUNDEL KÁROLY

Festék-, kátrány- és vegyi-
termékek gyári raktára

Kún·Sándor

Telefon 782

Budapest, IV.,
Ferenc József-rakpart 18.

AMERIKAI
IRODABÚTOROK ÉS TELJES
IRODABERENDEZÉSEK

pénzintézetek, hatóságok stb. részére.

Árjegyzék díjtalan.

LINGEL-BÚTORGYÁR

Budapest VII. ker., Rózsa-utca 4. sz.

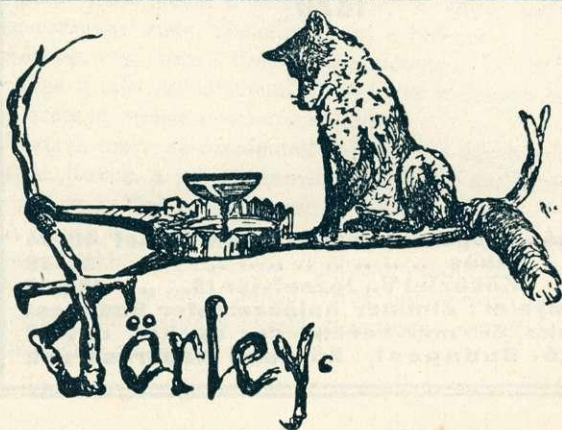
Az állatkertben nézzük meg
az akváriumot
és a pálmaházat
ott szép emléktárgyak ::
jutányos áron kaphatók!

Hazánk elsőrangú halkonzerv
és halcsemege gyára:

WELLEMINSKY
ÉS·GOTTLIEB

„Adria“ Halkonzervgyárak R.-T.
Budapest, VI., Vágány-u. 12.

Kimerítő árjegyzékkel készséggel szolgálunk.

Spolárits György

Az állatkerti belső
nagyvendéglőben
és kávéházban

elsőrangú ételek és italok.
Társas ebédeket és vacsorákat minden igényt
kielégítően rendez :o: Számos látogatást kér
SPOLÁRITS GYÖRGY kávé és vendéglős.